

ambdúes parts combatents, i aítambé guerres injustes, i és d'aquestes, per ço com cap dels bàndols cerquen l'imperi de la veritat ni de la justícia ni de la llibertat, sinó sols la supremàcia comercial i colonial, la que flagella el món actualment. Noresmenys lo mitjà per a fer-la esclatar pot ésser injust. Es per tot açò que'ls quefes d'estats actualment en lluita s'esforcen de justificar-se. ¿Justificar-se? ¿Enfront de qui? De llurs propies nacions seria pueril, de llurs enemics seria debades, de les terres neutrals, les qui no han d'anar a punir-los ni a premiar-los, seria ignoscent. Ah! Es que *senten* la justícia, és que veuen que si llurs soldats se capfiquen davant la mort, ells qui trameten a morir mil·lers i mil·lions d'homes, tremolen en faç de la gran igualadora i volen respondre heròdicament i santa a la interrogació paorosa.

Si, doncs, la consciència individual de cada combatent, des el soldat ras fins al rei, dóna fe d'una norma guerrera, ja tenim la constitució essencial de la llei col·lectiva de la guerra.

Jo prou sé qu'hom me contestarà que aital llei és exclusivament espiritual, i que la reprobació a sos mancaments haurà lloc en el món dels esperits, quan aquests se manifestin espontaniament i lliure, en altres mots, en la vida infinida qui enclou la present material. Ni més, ni menys: ¿és qu'aquells qui per a donar la mort són prests igualment a rebre-la poden témer reprobació material alguna? Si una nació combatent per sa independència o expansió està conforme en arriscar-ho tot en la lluita (vida de sos homes, riquesa ciutadana, tresor de l'estat) i mercós an aquest risc acceptat coratjosament se llicencen a destruir altres terres, trencant tota lley, calcigant tot dret, ¿quí haurà mitjà algùn de fer-la ajustar a les normes justes de la guerra? ¿Quína eixida restaria a tota potencia neutral quimèricament elegida per a fer servir la justícia guerrera estatuida segons un conveni internacional, sinó declarar-li a son torn la guerra, mes sens fer-li redressar ses injustícies, ans al contrari, esperonant-l'hi al augmentar el nombre de sos enemics? ¿I si la potencia-jutge perdia? No: qui estigui decidit a morir pot cometre tot tort sens esguard a cap tribunal de la terra. Qui's juga la vida és invulnerable als homes. En-sús la mort, la llei és la eternitat.

Es per açò, precisament per açò, que la llei de la guerra tò sa *única* sanció en la vida futura, ço que fermament crec, ço que desig renovar en la consciència de tothom. Es al món espiritual al qui nos hem d'adressar. I essent sa contemplació pràctica la religió, és an aquesta a qui hem d'emblar les normes pràctiques guerreres.

Es, certes, la religió en sa reverència vers l'Ens Infinit, qui ha format els homes i les nacions, la qui 'ns afina la consciència i'ns ensenya l'enteniment per a sentir a bell esguard si cada acció guerrera